

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті представлено модель формування емоційної культури майбутніх вчителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва, основними складовими якої є: мета, принципи, на яких має будуватись навчально-пізнавальна діяльність студентів, комплекс педагогічних умов, що сприятимуть ефективності процесу формування емоційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва, етапи формування емоційної культури, методи навчання, результат процесу формування емоційної культури.

Ключові слова: модель формування емоційної культури майбутніх вчителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва, майбутній учитель початкової школи, емоційна культура, компоненти, методи, етапи, принципи, педагогічні умови.

Серед пріоритетних напрямів сучасної педагогічної науки вагоме місце посідає дослідження широкого кола питань культурологічної підготовки майбутнього фахівця, зокрема формування емоційної культури майбутнього вчителя засобами образотворчого мистецтва. Необхідність урахування емоцій у процесі навчання і виховання підкреслювали ще Я. Коменський, А. Дистерверг, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.

Різні аспекти проблеми впливу емоцій на розвиток, поведінку і діяльність людини розглядалися багатьма вченими при аналізі теоретико-методологічних основ сфери почуттів людини (Л. Виготський, В. Віллонас, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, П. Симонов), специфіки діяльності (В. Давидов, О. Дашкевич, Н. Рейнвальд), свідомості (Б. Анан'єв, Л. Божович, С. Рубінштейн), спілкування (О. Бодальов, Н. Віт, О. Леонт'єв, А. Петровський), потребово-мотиваційної сфери (В. Віллонас, Б. Додонов, О. Леонт'єв, П. Симонов), мовлення (І. Васильєв, Л. Виготський, В. Поплужний, О. Тихомиров), пам'яті (О. Громова, Я. Рейковський, С. Рубінштейн), сприйняття і уваги (Я. Рейковський та ін.).

Питання розвитку емоційної сфери особистості знайшли відбиття у працях А. Валона, В. Сухомлинського, П. Якобсона, Я. Неверовича, А. Запорожця та ін. Проблема виховання почуттів у дітей різного віку представлена також у низці дисертаційних досліджень. Так, проблема виховання у дітей емоційно-позитивного ставлення до дошкільного закладу вивчалась А. Колеснік (1994 р.). Особливості виховання емоційно-позитивного ставлення підлітків до навчання досліджувала І. Бартенева (2000 р.). Особливості розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку в різних соціальних умовах виховання розглядала І. Сопрун (2000 р.).

У сучасних дослідженнях учених В. Нагаєва, В. Поплужного, Г. Потілико, Л. Сбитневої, В. Семке, В. Сухомлинського, М. Телешевської, М. Яновської та інших увага акцентується на вихованні емоцій і формуванні емоційної сфери особистості.

Формування емоційної культури відбувається від народження протягом всього життя людини. Найбільш сензитивними у цьому відношенні є періоди навчання, що особливо підкреслюється у працях І. Бека, О. Киричука, О. Кононко, В. Котирло, Я. Неверович, М. Шпак. Характерними рисами студентства є емоційна вразливість, підвищена емпатія, комунікабельність, прагнення до обміну естетичними враженнями, щирість почуттів. Питання урахування особливостей емоційного розвитку у процесі навчання досліджують Н. Бібік, В. Бутенко, В. Киричок, Б. Кобзар, Я. Коломинський, О. Кононко, Н. Кудикіна, Н. Лейтес, С. Мельничук, О. Савченко, Н. Сакуліна, Л. Скиданова, Л. Хомич, К. Чорна та ін.

Особлива роль у формуванні емоційної культури учнів належить вчителю. Саме на нього покладається важливе завдання виховання культури естетичного сприйняття, уведення їх у світ емоційного сприйняття, творчості. Ті чи інші аспекти цієї проблеми висвітлюються у дисертаційних дослідженнях І. Анненкової, С. Батракової, Т. Васецької, І. Головської, І. Могилей, Н. Павленко, Л. Соколової, Л. Страхової, Л. Хомич, М. Шпак, В. Ямницького та ін.

Практика засвідчує наявність протиріччя між необхідністю досягнення найвищих результатів і самореалізації людини в майбутній професійній діяльності та відсутністю відповідних передумов для цього в системі професійної підготовки. Реалізація цілісної системи професійної підготовки вчителів початкової школи вимагає вирішення широкого кола культурологічних, загальноестетичних питань. Тому у процесі підготовки майбутнього професіонала слід звернути увагу на впровадження сучасних наукових досягнень, що забезпечували б усебічний розвиток і професійне становлення особистості.

Разом з тим, не зважаючи на значний науковий доробок означеної проблеми, аналіз шкільної практики вказує на відсутність належного розуміння пріоритетності розвитку емоційної сфери студентів, недооцінку можливостей предметів естетичного циклу у формуванні емоційної культури, що у більшій мірі обумовлюється

низьким рівнем підготовки вчителя до даної діяльності.

Мета статті: представити модель формування емоційної культури майбутніх вчителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва.

Так, модель емоційної культури майбутнього вчителя початкової школи являє собою розумову конструкцію, що відбиває її ідеальний образ, і містить ціннісні, особистісні й діяльнісні характеристики.

Отже, теоретичний аналіз проблеми формування емоційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва дозволяє нам, застосовуючи системний підхід до організації процесу її формування, побудувати її модель (схема 1).

Під моделлю розуміється штучно створене явище (предмет, процес, ситуація і т.п.), аналогічне іншому явищу (предмету, процесу, ситуації тощо), яке виступає як аналог об'єктів дослідження, тобто вони схожі з останніми, але не тотожні їм [2].

Так, у результаті дослідження встановлено, що професійна підготовка студентів у сучасних умовах не може в повному обсязі вирішити завдання формування їхньої емоційної культури як частини професійно-педагогічної культури, як структурного елемента загальної духовної культури особистості.

Основні складові цієї моделі: мета, принципи, на яких має будуватись навчально-пізнавальна діяльність студентів, комплекс педагогічних умов, що сприятимуть ефективності процесу формування емоційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва, етапи формування емоційної культури, методи навчання, результат процесу формування емоційної культури.

Так, мета полягає у формуванні емоційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва.

Навчально-пізнавальна діяльність студентів сприятиме формуванню емоційної культури, якщо буде організована з урахуванням таких принципів: принцип включення особистості до гуманістично орієнтованої й особистісно значущої діяльності; принцип формування творчої особистості; принцип установалення гуманних стосунків між учасниками навчально-виховного процесу; принцип вибору оптимальної системи методів формування емоційної культури з урахуванням індивідуальних особливостей особистості.

Педагогічними умовами, що забезпечують ефективність процесу формування емоційної культури, є: забезпечення емоційно-вольової регуляції змісту навчальної діяльності; застосування творчих проєктів як складової емоційного відгуку; застосування системи навчальних і творчих завдань, інтерактивних методів і прийомів, активних форм організації практичної діяльності студентів на заняттях з образотворчого мистецтва; посилення емоційного аспекту у викладанні дисциплін образотворчого мистецтва.

Під змістом ми розуміємо систему психолого-

педагогічних знань, умінь і навичок, що складають основу когнітивно-пізнавального, мотиваційно-цінного, практико-поведінкового, рефлексивно-прогностичного, емоційно-почуттєвого компонентів формування емоційної культури майбутнього вчителя початкової школи.

Враховуючи науковий підхід І. Беґа, згідно з яким «принципи виховання стають дієвими, якщо вони покладені в основу того чи іншого виховного методу», були визначені наступні *методи* виховання емоційної культури:

- методи формування свідомості: роз'яснення конкретних загальноприйнятих правил поведінки, правил соціально прийнятних способів прояву емоцій; бесіди про емоції і їх місце у житті людини, про особливості емоційної сфери окремої особистості, про соціально прийнятні схвалювані та неприйнятні і не схвалювані способи прояву емоцій, адекватність і неадекватність дій і вчинків, бесіди про роль емоційної культури у встановленні гармонійних взаємин;

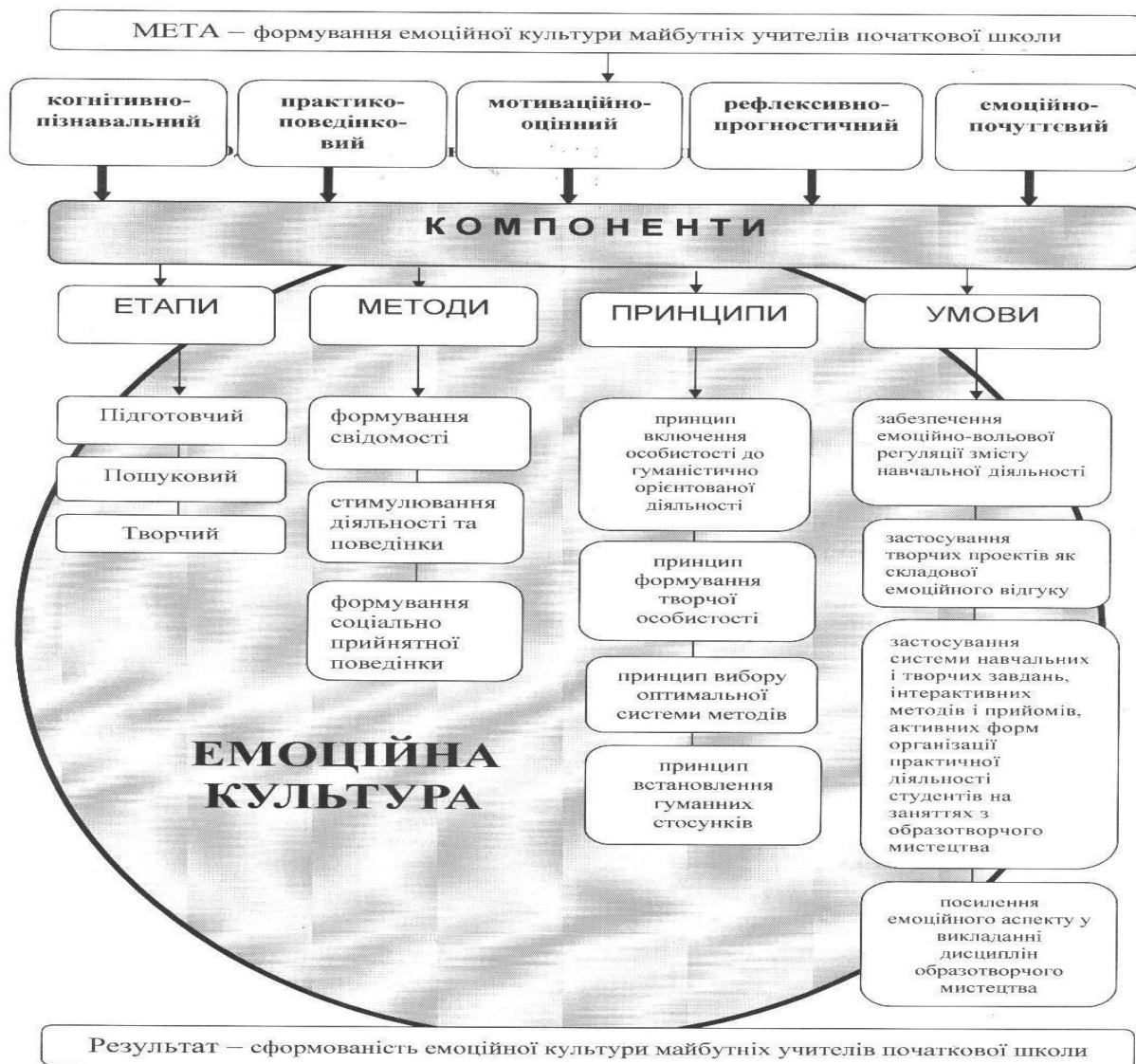
- методи стимулювання діяльності та поведінки: оцінка дорослого, оцінка однолітків, схвалення прояву емоцій соціально прийнятними способами і утримання від участі в конфліктах або агресивних дій; заохочення до спостереження за власними емоціями і настроями та за емоційними станами, емоціями і настроями оточуючих людей, до розв'язання проблемної ситуації, до виконання творчих завдань сумісно із іншими;

- методи формування соціально прийнятної поведінки: показ і пояснення соціально схвалюваних способів прояву емоцій, прийомів емоційної саморегуляції (когнітивна і моторна саморегуляція), приклад дій, вчинків, поведінки, емоційного реагування дорослих, однолітків, літературних героїв, героїв сюжетних картинок, вправлення у проявах емоцій соціально прийнятними, схвалюваними способами [1, с. 23].

Емоційна культура як якість особистості складається з таких компонентів: когнітивно-пізнавальний, мотиваційно-цінний, практико-поведінковий, рефлексивно-прогностичний, емоційно-почуттєвий компоненти.

Компоненти емоційної культури взаємопов'язані і взаємно впливають один на одного: когнітивно-пізнавальний компонент є основою, що сприяє розвитку мотиваційно-цінного, практико-поведінкового, емоційно-почуттєвого, рефлексивно-прогностичного компонентів. Мотиваційно-цінний компонент виступає головним спонукачем діяльності особистості, у процесі якої отримують розвиток її емоції, вміння, навички, чим обумовлений вплив практико-поведінкового компоненту на емоційно-почуттєвий і рефлексивно-прогностичний компоненти.

Отже, реалізація розробленої моделі позитивно вплинула на формування емоційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва, стимулювала процес оволодіння ними необхідним обсягом знань і вмінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Цінності як ядро особистості / І.Д. Бех // Цінності освіти і виховання: науково-методичний збірник; за заг. ред. О.В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 23.
2. Лурия А.Р. Объективное исследование динамики

семантических систем / А.Р. Лурия, О. С. Виноградова // Семантическая структура слова. Психолингвистические исследования. – М. : Наука, 1971. – С.18-23.

REFERENCES

1. Bekh, I.D. (1997). Tsinnosti yak yadro osobistosti [Values as the core of personality]. *Tsinnosti Osvity i Vyhovannia: Naukovo-Metodichni Zbirnyk – Values of education: research and methodological collected book*. O. V. Sukhomlinsky (Ed). Kyiv. (p.23) [in Russian].
2. Luria, A.R., & Vinogradova, O. S. (1971). Ob-

iektivnoe issledovanie dinamiki semanticheskikh sistem [Objective study of the dynamics of semantic systems]. *Semanticheskaya struktura slova. Psiholingvisticheskie issledovaniya – Semantic structure of the word. Psycholinguistic research*. Moscow: Nauka. 18-23 [in Russian].

T. B. Стас

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье представлена модель формирования эмоциональной культуры будущих учителей начальной школы средствами изобразительного искусства, основными составляющими которой являются: цель, принципы, на "Наука і освіта", №6, 2014

которых должна строиться учебно-познавательная деятельность студентов, комплекс педагогических условий, способствующих эффективности процесса формирования эмоциональной культуры будущих учителей начальной школы средствами изобразительного искусства, этапы формирования эмоциональной культуры, методы обучения, результат процесса формирования эмоциональной культуры.

Ключевые слова: модель формирования эмоциональной культуры будущих учителей начальной школы средствами изобразительного искусства, будущий учитель начальной школы, эмоциональная культура, компоненты, методы, этапы, принципы, педагогические условия.

T. V. Stas

MODEL OF FORMING FUTURE TEACHERS' EMOTIONAL CULTURE BY MEANS OF FINE ART IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL TRAINING

The paper presents the model of future primary school teachers' emotional culture by means of fine art, the main components of which are: purpose, principles on which teaching and learning activities of students are built, teaching complex conditions that contribute to the efficiency of forming primary school teachers' emotional culture by means fine art, stages of forming emotional culture, teaching methods, the result of the process of forming emotional culture. Emotional culture as the quality of a personality consists of the following components: cognitive, motivational and valuable, practical and behavioral, reflective and predictive, emotional components. Components of emotional culture are interrelated and mutually influence each other: cognitive component is the basis that promotes the development of motivational and value, practical and behavioral, emotional, reflective and predictive components. Motivational and value component is the main stimulus of personality activities, in the process of which his/her emotions and skills develop and the influence of practical and behavioral component on the emotional and reflective and predictive components is determined by it. Thus, the implementation of the developed model had a positive impact on the development of future primary school teachers' emotional culture by means of the fine arts; it stimulated the process of their mastering the required knowledge and skills.

Keywords: future primary school teachers' model of emotional culture by means of fine art, future primary school teachers, emotional culture, components, methods, steps, principles, pedagogical conditions.

Подано до редакції 29.05.14
